

Rusland, China en de toekomst van Europa

360 – Amsterdam

De grote winnaar van het conflict tussen het Westen en Rusland wordt China, voorspelt Oost-Europadeskundige Ivan Krastev in een opiniestuk voor 360. Het land werpt zich steeds meer op als de dominante macht in Eurazië.

Zoals het uiteenvallen van Joegoslavië het einde betekende van de Koude Oorlog-orde in Europa, betekende de annexatie van de Krim het einde van de Europese orde van ná de Koude Oorlog. Joegoslavië overleefde het einde van het communisme niet en verdween daarmee in de geschiedenisboeken. Oekraïne wordt nu verscheurd door de opgelaaide geopolitieke rivaliteit tussen Rusland en het Westen, en de huidige crisis is een gouden tijd voor uitgevers van kaarten en atlassen van Europa. Net zoals de oorlog in Joegoslavië heeft de oorlog in Oekraïne de naaste aspecten uit de Europese geschiedenis weer naar boven gebracht: de taal van de etnische haat, de arrogantie van de grote machten en de onmacht en verwarring van de kleine, met als resultaat dat elk vertrouwen in Europa is verdwenen. Maar in tegenstelling tot de oorlog in Joegoslavië kan de huidige crisis niet met militaire middelen worden opgelost, omdat Rusland een kernmacht is. De burgers van Europa kijken nu ook heel anders aan tegen de tragedie aan de grens van Europa dan in de tijd van het conflict in Joegoslavië.

In maart 2014 kregen Europeanen plots het gevoel wakker te zijn geworden in de wereld van Poetin: een wereld waarin grenzen met militaire middelen kunnen worden verschoven, waar internationale instituties machteloos zijn, waar onderlinge economische

afhankelijkheid een bron van onveiligheid is en waar de voorspelbaarheid verte zoeken is. Rusland heeft de territoriale integriteit van Oekraïne geschonden in een poging zijn rol als grootmacht te herstellen en de Westerse expansie in de voormalige Sovjetgebieden terug te dringen, om zo een buffer te creëren die gevrijwaard is van Amerikaanse inmenging. De buitenlandse politiek van het Kremlin richt zich voornamelijk op het loskoppelen van de vs en hun Europese bondgenoten, het terugdringen van de oostwaartse opmars van de EU en het onder druk zetten van de interne cohesie van de EU.

Nachtmerrie

Veel moeilijker is het om te bepalen wat de doelstellingen van de Amerikaanse en Europese politiek zijn. Voor Washington vormde Poetins strategie om met militaire middelen de grenzen in Europa te verleggen een directe bedreiging van de door de vs geleide orde; het riep het schrikbeeld op van overall in de wereld de kop op stekend revisionisme. Moskou tartte de geloofwaardigheid van de Amerikaanse veiligheids garanties in Europa. Daarom willen de vs Rusland op de knieën dwingen door de economie van het land te ondermijnen, ervoor te zorgen dat Moskou meer oorlogsslachtoffers te verduren krijgt, het Kremlin politiek te destabiliseren en Rusland als voor-

beeld te stellen om iedereen ervan te overtuigen dat revisionisme geen soelaas biedt. Als de Amerikaanse strategie om 'Rusland een lesje te leren' slaagt, zal Oekraïne daarvoor de prijs moeten betalen.

Voor Brussel was Poetins poging om ondanks alles de controle over Oekraïne te verkrijgen een nachtmerrie. Het betekende de terugkeer van geopolitieke conflicten in Europa en dwong de EU tot het maken van onverhoopte keuzes, zoals tussen het wel of niet opbouwen van een EU-leger. Op dit moment keurt het merendeel van de Europese leiders en de bevolking in de grootste EU-landen de politiek van Poetin af, maar is men het wel eens met William Saroyans uitspraak dat 'als je een dief iets geeft, hij het niet meer van je kan stelen en hij dus niet langer een dief is'. De bevestiging van het conflict in het Donetsbekken lijkt vooralsnog een aanvaardbare prijs voor het deëscaleren van het conflict.

Twee zijderoutes

Door het voornemen van Washington om het Russische revisionisme te straffen, en door de hoop van Europa op het behoud van een pro-Europees Oekraïne, wordt er echter aan een nieuwe strategische werkelijkheid voorbijgegaan: de opkomst van China als Euraziatische macht. Terwijl Europa en Amerika kibbelen over het wel of niet bewapenen van het Oekraïense leger, en de Europeanen onderling ruzie maken over het wel of niet uitbreiden van de sancties, heeft de Chinese president Xi Jinping twee zeer ambitieuze plannen gelanceerd om de Euraziatische economie en geopolitiek te herstructureren: de Economische Gordel van de Zijderoute (van Bangkok naar Boedapest) en de eenentwintigste eeuwse Maritieme Zijderoute (van China naar de Middellandse Zee). De gedachte achter deze twee projecten – 'één gordel en één route, in de woorden van president Xi – is om alle Euraziatische landen binnen het economische en geopolitieke zwaarteveld van China te trekken. Dat sluit aan bij de Chinese behoefte aan geldmiddelen, nieuwe markten

en andere investeringen dan in dollars. Het conflict in Oekraïne bood de Chinezen de mogelijkheid om de natuurlijke angst van Moskou voor de hegemonie van Beijing in Centraal-Azië weg te nemen en een strategisch verbond met Rusland aan te gaan dat niemand een jaar geleden nog had kunnen voorspellen. China belooft de welvaart in Eurazië te vergroten door landen te laten profiteren van China's huidige groei, zowel via een 'harde' infrastructuur – spoorwegen, snelwegen, havens, pijpleidingen, industrieterreinen, douanefaciliteiten en speciale handelszones – als via een 'zachte' infrastructuur: ontwikkelingsgeld, handels- en investeringsovereenkomsten, multilaterale samenwerkingsfora. Het land belooft vrienden te belonen en niet-vrienden te isoleren. Beijing onthoudt zich van morele oordelen en tekent geen multilaterale verdragen. Het land sluit geen verbonden, maar zoekt alleen verbindingen over de weg. Naar het zich laat aanzien is Amerika noch Europa zich op dit moment bewust van het feit dat China zich na de annexatie van de Krim heeft opgeworpen als de dominante macht in Eurazië, zoals Amerika zich na de Tweede Oorlog opwierp als de dominante macht in Europa. ■

Ivan Krastev

Ivan Krastev is directeur van het Centre for Liberal Strategies in Sofia. Op 26 februari neemt hij deel aan het debat 'Conflicting Memories – Ukraine: A political crisis from a cultural perspective' in Castrum Peregrini in Amsterdam. (www.castrumperegrini.org).

Beijing onthoudt zich van morele oordelen, het legt spoorwegen en pijpleidingen aan